

CO JE TO KVALITA PROSTŘEDÍ



Pohled na nízkoenergetický dům z jihozápadu (nízkoenergetický rodinný dům u Prahy).

Jaká je dnešní představa lidí o bydlení? Do jaké míry bere člověk současnosti v úvahu stav civilizačního vývoje ve vztahu ke svému stylu života? Jak a podle čeho hodnotí kvalitu obytného prostoru?

Udržitelnost života na planetě Zemi nemá, zdá se, do budoucna velkou naději. Přesto budu předpokládat, že šance existuje. Nebudu se zabývat tím, jak lidé prostředí poškozují, ale popíši to co nám chybí pro hlubší pochopení kvalit prostředí. Vyjdu ze své praxe tvorby obytného prostředí pro dnešního člověka a popíši, které úrovně hodnocení různých neprojevených vlastností prostoru by pomohly k jeho zlepšení. Vycházím z vlastních

zkušeností při práci v terénu a z toho, co jsem měl možnost se naučit během zahraničních i zdejších studií oborů energií krajiny, feng shui a geomantie (umění překládat řeč země). Jak je už dnes zřejmé, v západním světě se stále více prosazují zájmy o prvky východní kultury, které pronikají do mnohých odvětví a ovlivňují je. Už po léta se prosazují myšlenky Rudolfa Steinera, George Ohsawy, Billa Mollisona, jsou známé základy filosofie Carla Junga. Totéž lze říci i o směrech ve vývoji moderní fyziky (Fritjof Capra) propojujících v teoriích spojení mezi fyzickým a duchovním světem a také o proměnách názorů na vývoj politiky (Al Gore, Hermann Sheer). Společným jmenovatelem všech těchto snah je zájem o pochopení víceúrovňových vlastností našeho světa.

Jedním z nejdůležitějších aspektů současnosti je stálý zájem o harmonické řešení jejich bydlení a pracovního prostředí. To je dobré. Svědčí to o stále trvající potřebě a snaze bydlet kvalitněji a ve větším souladu s okolím. Aktuální otázkou dnešní doby však zůstává nepoměr mezi potřebou a spotřebou. Vážným problémem je také pomalá proměna tvrdě exaktního školství. Prožíváme období, kdy je vědomí spoluzodpovědnosti za život na Zemi velmi různé, nicméně nastává doba uvědomování si příčinných souvislostí. Vytváří se tak relativně zvolna a postupně protiváha ke konzumním částem společnosti. Podle mé zkušenosti je zatím na prvním místě u většiny lidí, kteří mají zájem o změny, upřena pozornost na řešení vztahu harmonického bydlení k nim samým, například k jejich zdraví. Teprve na druhém místě řeší harmonický vztah svého bydlení k okolí. Pozvolna také u některých z nich dochází k pochopení provázanosti celkových kvalit obytného prostoru a neoddělování vnitřních a vnějších aspektů při plánování a úpravách prostředí.

Co však znamenají tyto "celkové kvality prostředí"? Jaké jsou? Jak je vůbec dnešní člověk chápe? Co bereme vlastně v úvahu při jejich posuzování? Zabývá se jimi někdo?

Stručně řečeno, většinou se zabýváme pouze kvalitami materiálního světa. Zajímají nás úspory energie, ekologie, ochrana přírodních ekosystémů, recyklace, snížení emisí skleníkových plynů, materiály nepoškozující zdraví atp. To je v pořádku, ale týká se to převážně jen fyzické roviny vnímání, hodnocení a konání.

Celistvá kvalita prostředí má však mnohem více úrovní, které bychom měli brát při jeho posuzování v úvahu. Tyto úrovně kvalit prostoru je možné stručně charakterizovat a přiřadit ke složení lidské osobnosti. A to proto, že lidské tělo a složky celé jeho bytosti se vyvíjely po dlouhou dobu a v těsném

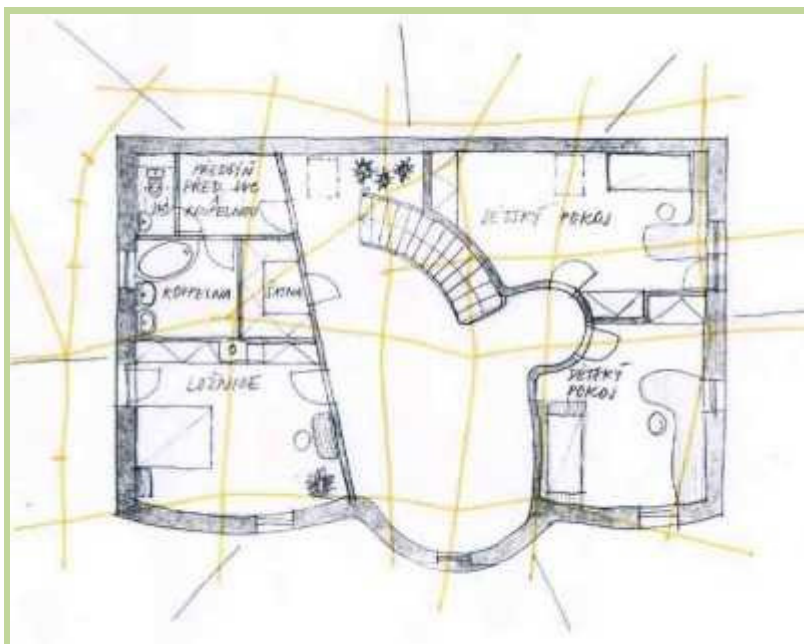
spojení se systémy planety Země. Existují tedy mezi nimi velmi "úzké" podobnosti. Je možné je charakterizovat jako úrovně **fyzickou, vitální, psychickou a duchovní**. Člověk je odrazem úrovně stavby složek bytosti planety Země - matky Gaie. Kvality energií krajiny v sobě skrývají tyto lidské úrovně a naopak. Stejně tak jako jsme my součástí krajiny, je i ona zapsána hluboko v nás. Máme velmi podobné vlastnosti. Víceúrovněvé projevy přírody, jsou podobné jednotlivým složkám lidské bytosti. Snažíme-li se poznávat vlastnosti těchto kvalit pozemského prostoru, podaří se nám lépe chápat různorodost a zároveň hlubokou provázanost sebe sama a prostředí jako celku.

Poslední tři jmenované kvality neberou dnešní lidé příliš v úvahu. Prostě si většinou nedovedou představit, jakým způsobem by mohli zařadit vitální, psychickou a duchovní úroveň do své hierarchie hodnocení kvalit svého okolí, nebo nějaké krajiny. Je to proto, že se civilizace za posledních několik tisíc let vyvíjela převážně materialistickým směrem. Člověku dneška v tomto směru chybí dostatečná zkušenost. Objevují se však již jedinci, kteří mají zájem a schopnosti zabývat se i dalšími úrovněmi prostoru a v rámci zlepšení jejich kvalit tvořivě konají. Jedním z nich je například slovinský výtvarník, sochař a geomant Marko Pogačnik. Působí v mnoha zemích světa jako léčitel krajiny. Navštívil také již třikrát Prahu, kde měl přednášky a vedl semináře o kvalitách krajinného prostoru Prahy. V českém jazyce mu vyšlo také několik knih. Spolupracuje nejenom se soukromými společnostmi, ale i s urbanistickými úřady (např. ve Slovinsku), správními institucemi a dokonce i s vládami některých států (Irsko, Kazachstán). Velmi rozšířená je jeho aktivita v oblasti "krajinných úprav" v německé jazykové oblasti (Švýcarsko, severní Itálie, Rakousko). V Německu působí jako přednášející v rámci kulturně vzdělávací společnosti Hagia Chora, která je zároveň vydavatelstvím knih a měsíčníku o ekologii, geomantii, radiestezii, feng shui, vastu shastra a o dalších oborech, které mají vztah k celistvému chápání obytného prostředí.

FYZICKÁ ÚROVEŇ

Pochopení této fyzické (materiální) úrovně je pro nás nejjednodušší. Zájemci o projekty, kteří se na mě obracují, chtějí nízkoenergetické stavby. Mají zájem o ekologické stavební materiály, šetrné technologie apod.

I v této rovině je to důležitý posun ve vývoji požadavků. Povědomí o zhoršujícím se stavu globálního životního prostředí je sice malé, ale někteří lidé přece jenom již reagují poptávkou po ekologickém řešení bydlení. Klientela, která má zájem o tento druh staveb, má většinou vysokoškolské vzdělání ve věku a je od 30 do 40 let. Jsou to často lidé se vztahem k přírodě, a ekologii chápou jako ochranu prostředí a úspory energie. Tito zadavatelé projektů si cíleně objednávají nízkoenergetické stavby. Jsou ochotni investovat do kvalitního zateplení a nechají si vysvětlit například principy úsporného vytápění založeného na nuceném větrání s rekuperací tepla. Nejsou většinou příliš konzervativní a přijmou i různá netradiční řešení, například u nás ne příliš rozšířené vytápění teplým vzduchem.



Fyzická úroveň - struktura půdorysu domu a umístění nábytku v interiéru ve vztahu k liniím vyznačování spodní vody. (Studie rodinného domku v Brandýse nad Labem).

Problémem však stále zůstává rozpor mezi tím, co člověk dneška opravdu nezbytně k životu potřebuje a mezi tím co vlastně spotřebovává. To se týká třeba velikosti domu. Myslím, že průměr velikostí obytných ploch je u novostaveb asi o polovinu větší, než by člověku dneška při troše skromnosti opravdu stačilo.

Dalšími fyzickými vlastnostmi prostoru, které u člověka tvoří jeho fyzické tělo, odpovídá v krajíně její tvar a geologická skladba terénu. Fyzická úroveň reality, to je vše, co se uskutečňuje v tvarech. Je to reliéf krajiny, orientace pozemku, směr cest, struktura sídel apod. V tomto bodě je spolupráce s klienty také dobrá, neboť sami chápou jak jsou orientace domu na pozemku a výběr lokality důležité. Větším problémem bývá velkoplošná parcelace pozemků s již vytyčenými komunikacemi. Zde je spolupráce s investory horší. Urbanistické plány a dělení stavebních parcel mají často pramálo vztah ke tvaru krajiny, ke tradičnímu přirozenému růstu sídelní struktury nebo k faktu, že nízkoenergetické stavby by měly být umístěny většinou na severní okraje pozemků tak, aby jižní strana domu a zahrady mohla být co nejvíce prosluněná. Zde hraje velkou roli i moderní úředník, který má bohužel v tomto ohledu velmi ztíženou pozici. Neexistuje zákon, který by například upravoval, aby nově plánovaná cesta svým směrem respektovala tvar a reliéf krajiny. Záleží tedy na tom, zda o tom úředník takto uvažuje a případně i na jeho snaze to investorovi vysvětlit. Obhajoba termínů jako "krásno" není jednoduchá, ale stojí ve svém výsledku za to.

Fyzickou úrovní reality je v dalším pořadí také skladba geologického podloží a jeho zlomy. Vliv nerostů a hornin na děje na zemském povrchu, je znám od pradávna. Tyto aspekty vlivů zadavatelé projektů

příliš v úvahu neberou. Snažím se je upozornit na to, že určité typy nerostů mají specifický dopad na děje v dané lokalitě a na její atmosféru. Každý nerost má nejenom své technické vlastnosti, ale také určitý vliv na charakter pozemského děje.

Místa geologických zlomů jsou pro stavbu obydlí velmi nevhodná, protože v takových lokalitách je zvýšený výskyt neklidné zemské energie. Jsou to velmi aktivní místa a vibrace jejich energií nedají lidskému organismu klidu. Pokud se však rozpoznají včas, je možné přizpůsobit umístění budovy tak, aby nedocházelo k "zamoření". Geologické vlastnosti hornin a místa zlomů v podloží jsou poměrně dobře dokumentovány na základních geologických mapách ČR. Úředníci na stavebních úřadech by se podle nich mohli dobře řídit, pokud by k této problematice existovaly vhodné zákony. Jediné, co je známé a v této souvislosti rozšířené, je vliv radonu a tvorba opatření proti němu. Radon se také často právě nad takovými zlomy vyskytuje ve větší míře.

Do fyzické roviny chápání reality patří také tzv. geopatogenní zóny. Sledují materiální strukturu podzemí. Jsou to linie vyzářování a souvisí se změnou hmotou v podloží nebo se směry vodních proudů pod povrchem Země. Patří sem i tzv. Hartmannova a Curryho podélná a příčná síť linií vyzářování, které jsou průmětem rezonancí mezi vibrací Země a Vesmíru. Působením specifických frekvencí vlnění vyzářovaných z podzemních vodních žil a vlivem změn geomagnetického pole země nad geologickými zlomy na zdraví se u nás zabývala celá řada lékařů. V této souvislosti existuje například velmi zajímavý materiál o výskytu onemocnění rakovinou na konkrétních místech v Olomouci. Tyto vlastnosti prostředí neberou však při plánování budov dnešní stavitelé (natož úředníci) příliš v úvahu, a to i když se obecně ví o jejich nevhodnosti pro lidské zdraví. Spíše se jimi lidé zabývají, až když dojde k nějakému onemocnění. V rámci mé praxe tyto druhy záření radiesteticky zaměřujeme a přizpůsobujeme jim již první architektonické návrhy, dispozice a struktury domu. Při správně rozvržené a umístěné stavbě není třeba toto záření různě neúspěšně odrušovat. Je součástí přírody a je jen pro lidský organismus svou energetickou vibrací při dlouhodobém působení nevhodné a nezdravé.

Ekologická řešení a výše zmíněné aspekty na úrovni materiální jsou důležité, avšak pro celistvé pochopení prostorových kvalit stále nedostatečné. Máme-li plně pochopit vlastnosti prostředí, je třeba se zabývat i dalšími složkami jeho jemnomotných kvalit.



Fyzická úroveň - pohled na nízkoenergetický dům z jihu. (Studie rodinného domku v Brandýse nad Labem).

VITÁLNÍ ÚROVEŇ

Vitální úroveň (rovina životadárných vitálních sil) je v krajině spojena s éterickými silami rozprostřenými skrze síť silových linií mezi jednotlivými energeticky významnými místy. Slovo éter je zde třeba chápat jako životní sílu, nebo-li dech, pro kterou měly různé národy svůj pojem (Číňané - chi, Indové - prána, Řekové - pneuma, Japonci - ki, Australští domorodci - guruwari). "Toky" těchto sil oživují celá rozlehlá území. V proudech a na kříženích těchto životních sil byly zakládány brody, mosty, křižovatky, cesty a později celá lidská sídla. V lidském těle proudí tato universální vitální síla v energetických meridiánech a naplňuje jeho orgány životní silou. Životní síla proudící krajinou odpovídá pro přirovnání energetickým meridiánům lidského těla. V této rovině se dnešní člověk orientuje poměrně málo. Tyto principy jsou mu ještě pochopitelné na lidském těle, jako třeba již zmíněný tradiční čínský systém akupunkturních bodů. Tento systém má svou funkci i v prostoru při rozšiřování a rozptýlení životních sil éteru v krajině, kterou oživuje. Formy a tvary krajiny a rozptýlení těchto vitálních sil napomáhají a často souznějí s místy tradičně vybranými pro sídla člověka. Jsou to třeba středy vesnic, umístění velkých statků nebo tvrzí. Hlavní silové linie v krajině nazývané "ley lines" jsou dlouhé od několika set metrů do mnoha tisíc kilometrů. Spojují důležitá silově energetická místa v daných lokalitách. V místech jejich křížení jsou silová centra, z kterých okolní krajina čerpá životní energii. Z přímých silových linií vychází bezpočet volně plynoucích nepravidelných éterických proudů naplňujících celou krajinu. Tyto toky vitální životní energie korespondují s tvary krajiny. Tam, kde jsou různé jemné terénní zářezy, se životní síla lépe udržuje a shromažďuje. Jsou to pak víceméně vhodná místa pro stavbu lidských obydlí. Stavební činností člověka dochází k silnému narušení těchto jemnohmotných struktur. Dochází pak k trvalému oslabení vitality celých krajin, nejčastěji ve městech. Protože v této oblasti neexistuje žádná objektivně "vědecká" měřitelná metoda, zůstává pro úplné řešení těchto kvalit zatím pouze rovina niterného cítění a rozhodování. Bude záležet na naší odvaze a schopnosti vypěstovat si cit pro tuto úroveň vnímání skutečnosti.

ÚROVEŇ CITOVÝCH SIL

Úroveň citových sil (psychická rovina) je spojena s dynamikou procesů činnosti. Pro hodnocení kvality prostředí není psychická rovina dnešním člověkem podle jeho vzorců hodnocení a chápání dějů v krajině vůbec brána v úvahu. Vyjadřuje však archetypální, hluboko v podvědomí uloženou matici určující rytmus, kterým se vitální síly rozprostírají jak v těle, tak v prostoru. Když se snažím tuto rovinu vysvětlit, přirovnávám jí k vlastnostem mentality člověka. Každý máme jinou povahu a chování. Pokud není v pořádku psychika člověka, začne pokulhávat i vitální a fyzická stránka osobnosti. To znamená, že citové síly určují kvalitu pohybu a tedy i vývoje. Stejně tak je tomy i s krajinou. V přírodě určují tento rytmus tzv. elementární bytosti. Jsou formou vědomí přírody. O úloze elementárních bytostí v přírodě psal již v šestnáctém století slavný německý lékař, přírodovědec a teozof Paracelsus. Tímto tématem se zabýval i Rudolf Steiner a v rámci svých krajinnoléčebných aktivit s nimi spolupracuje i již zmíněný slovinský geomant Marko Pogačnik, z jehož charakteristik jednotlivých úrovní kvality prostoru převážně vycházím.

Dobrym připomenutím jsou zde různé lidové pohádky o skřítcích a vílách. Zachovaly se z dob, kdy lidé měli nejenom schopnost tyto bytosti vnímat, ale projevovali i porozumění pro jejich začlenění do služby, kterou pro správnou funkci prostoru vykonávají. Elementární bytosti mají různé úrovně projevení a podle toho i dosah nad menšími nebo většími prostorovými celky. Starají se o způsob rozprostírání vitálních sil v prostoru. Úroveň citových sil v přírodě představuje dynamiku, kterou na nás daná lokalita působí. Tato úroveň určuje kvalitu dějů a pohybu. U člověka určuje kvalitu citů a následného chování stav jeho vědomí. Kvalita vědomí, kterou má Země, se projevuje skrze tzv. vědomí elementární a ve vztahu k tělu Země jsou to místa sídel elementárních bytostí. Jsou to lokality s výskytem bodů a shluků přírodního vědomí. Taková místa lze formou různých meditativních cvičení rozpoznávat a je možné navodit i vzájemnou informativní výměnu pro dosažení procesu změn a lidských vstupů do řešených území. Je to svět citů a myšlenek prostředí a podle toho je třeba s ním zacházet. Bude na nás, jak se nám podaří revitalizovat a nabídnout okolní krajinu skrze vhodné úpravy zpět tomuto vědomí matky Země tak, aby se mohla její centra vědomí znovu nerušeně ukotvit a rozprostřít do okolí. Z tohoto důvodu bude třeba znovu vytvořit vhodná místa, která budou například ležet v zastavěných oblastech částečně ladem. Právě v nedotčených koutech přírody se některým jejím formám vědomí daří nejlépe. O rytmus, kterým je šířena vitální životní energie do krajiny se stará například i vědomí některých živočichů a ptáků. Směr jejich nejčastějších letů nebo směrů stezek zvěře charakterizují průběhy silových linií rozprostírajících vitální síly, které se vážou na ohniska přírodního vědomí. Když se Vám bude zdát těžké tuto rovinu pochopit, pokuste se pracovat alespoň s vědomím, že tu nějaké takové souvislosti mohou být. To je první krok.

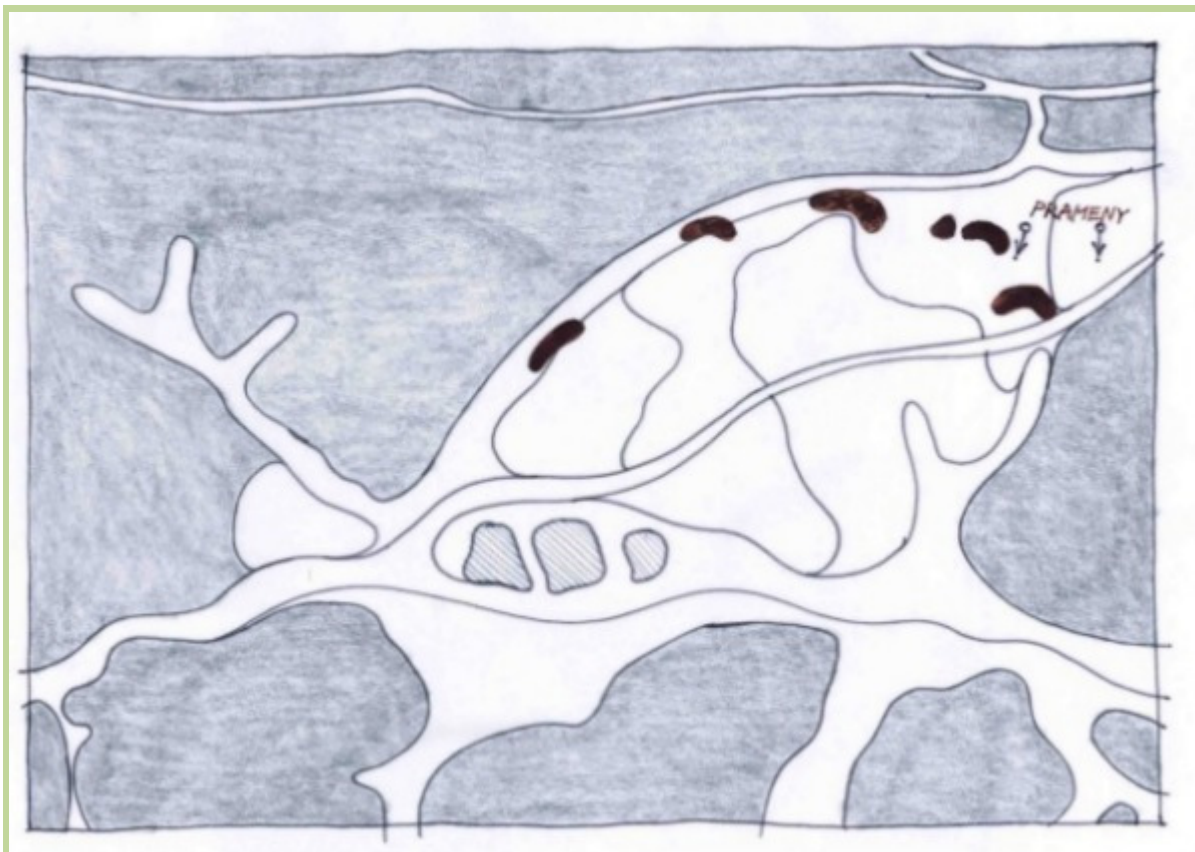


Úroveň citových sil (psychická rovina). Průběh rituálu pro příznivé započetí stavby za účasti majitelů. Centrum Ajurvédského lékařství v Praze.

Pokud s těmito názory někdo přichází při svém konání v rámci řešení obytného prostředí, snažme se jim porozumět a technokraticky se nesmát nebo se takovým přístupům dokonce nesmyslně bránit.

DUCHOVNÍ ÚROVEŇ

Čtvrtou rovinou pro celistvé pochopení prostředí jsou myšlenkové síly. V geomantii je třeba dávat velký pozor na to, co nás na konkrétních místech napadá. Co nám přichází na mysl, odkazuje na duchovní rovinu místa. Zamysleli jste se někdy nad skrytým významem slova "napadnout, napadlo" mě něco? Je tomu opravdu tak, že je to idea, která k nám přichází z vnějšku, z duchovního prostoru mimo naše fyzické tělo. To jsou vlastnosti, které zastupují duchovní stránku kvalit prostoru. Je to projev povahy člověka, která se projevuje skrze celkové chování čerpající z osobních inspiračních zdrojů, kvality intuice a vlastní tvořivosti. V souznění člověka s krajinou se tato úroveň projevuje na způsobu a formách kultury osídlení a společenské kultivaci daného území. Například různé národy se v různých zemích chovají velmi odlišně. Duchovní úroveň prostoru vyjadřuje kvalitu duchovního vlivu člověka na formu krajiny. Tuto úroveň chápání kvality v krajině poznáváme skrze projevy lidského spolupůsobení při osídlení a kulturní kultivaci krajiny. Jsou to například tvary a směry cest, místa zastavení, křižovatky, posvátná místa, středy měst, kostely atp. Prostě to, jak byla krajina člověkem ztvárňována, ale zároveň i to, jak na nás dané místo působí svým dojmem. Odpovídá tomu pojem "genius loci". Na to dnešní člověk slyší, chtěl by mít všechno co nejhezčí. Problém je ale v tom, že pouze k obrazu svému. Na to, že svou představu o uspořádání má i krajina sama už nepomýšlí. To, že si krajina sama "říká" o určitá řešení, nepřipouští. Tato rovina pochopení se vytratila a jen pomalu se vrací zpět. V celkovém vyjádření je to kvalita, která vyjadřuje typ lidské kultury, který se v dané lokalitě rozvinul. Jako příklad uvedu lidové umění Jižních Čech (architektura, folklór, ornamenty). Každé místo a území má svou specifickou formu kultury a své dlouhodobě obydlené oblasti, vhodné lokality a cesty. Má však i místa, které krajina z různých důvodů omezené obyvatelnosti člověku nenabídla člověku ke kultivaci. Avšak i když nebyly některé okrsky obývány, sloužily na druhé straně třeba k sakrálním funkcím. Tak se postupně vytvářel duchovní rozměr krajiny. Je tomu tak například u poutních cest, jejichž trasy jdou často rytmicky po hřebenech, svazích nebo v hlubokých údolích. Tuto důležitou rovinu kvality krajiny pochopili například velmi dobře radní městských částí Prahy 6 ve spolupráci s obcemi v okolí Hostivic. Obnovili poutní cestu ze Strahovského kláštera do kláštera v Hájků včetně opravy zachovaných kaplí a vysázením 120 lip. Pomohly jim prostředky poskytnuté ze SFŽP a z Programu obnovy venkova MMR. Poznávání a procítění této duchovní kvality v obytném prostředí vede k obohacení prožívání života. Skrze správné chápání souvislostí kvalit obytného prostředí dochází k jeho jeho proměně k dlouhodobé obyvatelnosti. Projevuje se tak výměna mezi tím, co nám vlastní krajina skrze přicházející intuice a inspirace dává a tím co jí zpětně vracíme naším projevem kulturní kultivace.



Duchovní úroveň krajiny - oblast areálu Fakultní nemocnice Motol v Praze. Studie energií krajiny.

Na nákresu je zachycen tvar, který v této souvislosti v dané lokalitě vnímám. Tmavě jsou označena zákoutí na volných plochách v rámci areálu FN Motol, která jsou vhodná pro další využití, jako například pro relaxační prostory vhodné k posezení a odpočinku. Světlé plochy jsou dlouhodobě obydlené oblasti, místa a cesty. Tmavší plocha vyznačuje místa, které krajina z různých důvodů omezené obyvatelnosti ke kultivaci nenabídla. I když nebyly některé okrsky obývány, sloužily na druhé straně třeba k sakrálním funkcím. Je tomu tak v případě poutní cesty ze Strahova do Hájků, jejíž trasa jde po hřebeni svahu nad Motolem. Na nákresu je vyznačena v horní části jako bílá cesta táhnoucí se zprava doleva.

Na otázku **CO** by měl vědět moderní úředník o těchto nedoceňovaných rovinách pohledu, odpovídám, že co nejvíce. Vědomosti je možné si v těchto oblastech rozšiřovat jak skrze literaturu, tak i účastí na odborných seminářích. Pak na základě vlastních cvičení vnímavosti a zkušenosti, musí následovat rozhodnost a odvaha tvořivě konat.

Na otázku **PROČ** by o tom všem měl moderní úředník vědět, říkám, že takové celistvé pochopení kvalit prostoru povede k postupnému posilování vědomí o péči bytosti Matky Země. Výsledkem bude nejenom vitální krajina, ale i zdraví lidé v ní.

akad. arch. Oldřich Hozman

tel.: 235 311 622, e-mail: arc@arc.cz, <http://www.arc.cz/>